

Сінна Л. Ю.,

доцент кафедри філології, перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ «LOVE» В АСПЕКТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ НОВОГО ЗАПОВІТУ)

Анотація. Статтю присвячено питанню відтворення концепту «love» в англомовному релігійному дискурсі в аспекті перекладу українською мовою. Виявлено особливості вербалізації цього концепту в англійській та українських мовах, способи подачі когнітивної інформації про любов у мові. Було виявлено специфіку вживання поняття «любов» у Біблії, а саме у Новому Заповіті, репрезентовано інформацію про особливості відтворення цього концепту в релігійному дискурсі в аспекті англо-українського перекладу.

Ключові слова: концепт, любов, вербалізація, відтворення, релігійний дискурс, Новий Заповіт, переклад.

Постановка проблеми. Проблема осмислення мовних одиниць як структур представлення знань є актуальною, оскільки за сукупністю концептів (концептосферою) можна судити про ментальну модель дійсності, відображену в мові взагалі і в мовній свідомості конкретних носіїв мови зокрема. У сучасному перекладознавстві велика увага приділяється відтворенню концептів емоційного й етичного характеру у перекладі, оскільки особливості вербальної репрезентації емоційного досвіду мають безпосереднє відношення до менталітету етносу.

Наше дослідження присвячене питанню виявлення особливостей відтворення одного з таких емоційних концептів (концепту «love») в українській мові (на матеріалі Нового Заповіту).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що всі передумови для дослідження заявленої у формулюванні теми проблеми у науці створені. Запропоновано різні моделі аналізу мовних одиниць, що вербалізують концептуальні уявлення народу, подано й обґрунтовано робочий варіант визначення поняття «концепт», доведена необхідність, по-перше, поєднання когнітивного, семантичного та прагматичного підходів до аналізу мовних явищ, по-друге, врахування когнітивно-семантичного підґрунтя в перекладі [1–4].

У працях Н.Д. Арутюнової, О.С. Кубрякової [5; 6] переконливо доведена необхідність вивчення мови з опорою на когнітивне підґрунтя. Але не створене таке підґрунтя для перекладу одиниць, які вербалізують концепт «любов» саме в релігійному дискурсі, не виявлено, чи збігаються когнітивні знання про любов в англомовній та україномовній Біблії. Реальним стає питання специфіки концептуальних уявлень про любов у релігійних текстах різних народів, їх вербальної реалізації та врахування відповідних лінгвістичних чинників під час перекладу сакральних текстів.

Актуальність обраної теми зумовлена ідеєю взаємозв'язку культури і мови, традиційної для європейської лінгвістичної науки, й ідеєю значущості емоцій, важливості їх вивчення в рамках наукового предмета лінгвістики. Крім того, незважаючи на велику кількість наукових праць та інтерес лінгвістів до концепту «love», потенціал цього концепту в релігійному

дискурсі є недостатньо вивченим і потребує подальших досліджень, особливо в перекладацькій парадигмі.

Мета роботи – виявити специфіку перекладу концепту «love» у релігійному дискурсі українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до специфіки відтворення лексичних одиниць на позначення концепту «love» у релігійному дискурсі, розглянемо спочатку термінологічний апарат.

Сьогодні не існує єдиної загальноприйнятої дефініції поняття «концепт». Найбільш всеохоплюючим, повним визначенням, на наш погляд, є формулювання О.С. Кубрякової: концепт – це оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної у людській психіці [6, с. 90]. Будь-який концепт у мові вербалізується за допомогою лексичних одиниць.

Беручи до уваги антропологічний підхід до висвітлення немовних і мовних феноменів, саме дискурс може виявити зв'язок між свідомістю та мовою, детермінувати процеси пізнання і вербалізації знань про світ. Дискурс – зв'язний текст у його сукупності з екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними, психолінгвістичними та ін.) факторами. Дискурс – це мовлення, «занурене в життя» [5, с. 136–137].

Релігійний дискурс був об'єктом уваги багатьох дослідників, які серед інших дискурсивних моделей визначали його як окремий тип. Унікальною специфікою релігійного дискурсу, на думку В.І. Карасика, є те, що до його учасників належить Бог, до якого звернені молитви, псалми, сповіді. Бог виступає суперагентом релігійного дискурсу [3, с. 7].

Зважаючи на те, що Біблія – це не просто текст, а мегатекст, який детермінує світоглядні позиції соціуму, основні аспекти культури, буття етносу й цивілізації, що може вивчатися в різних функціональних площинах, можемо стверджувати про наявність біблійного дискурсу як дискурсивного типу.

Дослідження засвідчило, що в українській мові для позначення концепту «любов» функціонує приблизно 34 слова, серед яких 16 іменників, 12 прикметників і 6 дієслів [7].

Для позначення поняття «любов» в англійській мові функціонує приблизно 37 слів, серед яких 19 іменників, 12 прикметників і 6 дієслів [7]. Диференціюючи об'єкти цього почуття у мирському житті, англійці володіють більшим арсеналом іменників, ніж українці. Розглянемо цей концепт із погляду релігії.

Під час аналізу Біблії було виявлено, що в основі християнської моралі особливо чітко простежуються три типи любові: 1) божественна, самовіддана любов до кожної людини і навіть недруга; 2) дружня любов і любов до близьких, родини, дорогих людей; 3) чуттєва, еротична любов, яка спрямовується на одну людину.

Аналізуючи концепт любові в релігійному дискурсі на матеріалі Нового Заповіту, можемо класифікувати поняття любові за суб'єктом та об'єктом зазначеного почуття, а саме: Божа любов до Сина та людини, любов людини до Бога й Ісуса, любов людини до людини та людини до речей.

Розглянемо особливості відтворення цього почуття в аспекті перекладу. Інформація про розглянуте нами поняття любові подається в Новому Заповіті експліцитним та імпліцитним способами, тому важливо проаналізувати особливості відтворення різновидів любові у біблійному тексті в англійській та українській мовах.

У Старому Заповіті простежується, як Бог любить свою велич і тішиться від прояву її шляхом створення та порятунку. Що робить Новий Заповіт новим, так це поява Сина Божого в історії людства.

Більш глибокі почуття любові до себе проявляються саме у Новому Заповіті. Правда в тому, що Бог прагне всіма діями звеличити людину, яка радіє та молиться:

To the praise of his glorious grace, which he has freely given us in the One he loves (Ephesians 1:6) [8]. – *На хвалу слави благодаті Своєї, якою Він обдарував нас в Улюбленім* (До Ефесян 1:6) [9].

Поняття любові передається експліцитним способом: трансформації на граматичному рівні: граматична заміна частини мови (*the One he loves – Улюбленім*); на лексичному та синтаксичному рівнях: диференціація (*praise – хвалу*).

Розглянемо наступний приклад: *The glory of Christ, who is the image of God. For we do not preach ourselves, but Jesus Christ as Lord, and ourselves as your servants for Jesus' sake* (2 Corinthians 4:4–5) [8]. – *Для невіруючих, яким Бог цього віку засліпив розум, щоб для них не засіяло світло Євангелії слави Христа, а Він образ Божий (2-е до Коринтян 4:4–5)* [9].

Почуття любові передається імпліцитним способом за допомогою маркерів *glory, preach*. Цей приклад зазнав таких перекладацьких трансформацій: на граматичному рівні – перестановки, граматичної заміни (*glory – слави*), додавання (*засіяло світло*); на лексичному та синтаксичному рівнях: модуляції, диференціації.

No one has ever seen God; but if we love one another, God lives in us and his love is made complete in us (1st John 4:12) [8]. – *Бога не бачив ніколи ніхто. Коли один одного любимо, то Бог в нас пробуває, а любов Його в нас удосконалилась* (1-е Івана 4:12) [9]. Трансформації на граматичному рівні: перестановка, вилучення, граматична заміна частини мови; на лексичному та семантичному рівнях: диференціація (*God lives in us – Бог в нас пробуває*), модуляція (*complete – удосконалилась*).

Відомим способом прояву любові є добрі вчинки. На імпліцитному рівні завдяки маркерам на позначення любові *light, shine, good works* ми можемо побачити вербалізацію цього почуття у двох мовах: *Let your light so shine before men, that they may see your good works, and glorify your Father which is in heaven* (Matthew 5:16) [8]. – *Отак ваше світло нехай світить перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла та прославляли Отця вашого, що на небі* (Від Матвія 5:16) [9]. Концепт передається імпліцитно, трансформація на лексичному та семантичному рівні – диференціація (*glorify – прославляли*).

Провідною думкою у Біблії є питання миру (*peace*) і шляхи його дотримання та створення. Досягнути стану миру можна, коли людина робить добрі вчинки і намагається своєю поведінкою підтвердити Господу блаженність своїх намірів: *Make*

every effort to live in peace with everyone and to be holy; without holiness no one will see the Lord (Hebrews 12:14) [8]. – *Пильнуйте про мир зо всіма і про святість, без якої ніхто не побачить Господа* (До Евреїв 12:14) [9]. Концептуальна інформація передається приховано, у сакральному тексті використовуються маркери на позначення почуття любові, а саме *live in peace, to be holy*. Трансформації на граматичному рівні: граматична заміна частини мови (*to be holy – про святість*), вилучення (*holiness*), додавання (*якої*); на лексичному та граматичному рівнях: цілісне перетворення (*Make every effort – Пильнуйте*).

Розглянемо специфіку відтворення інформації про «любов людини до людини та людини до речей» у біблійному тексті. Друга заповідь Ісуса настановує людину ставитися до ближнього так, як вона хотіла б, щоб ставилися до неї.

Розглянемо приклад: *Be devoted to one another in brotherly love. Honor one another above yourselves* (Romans 12:10) [8]. – *Любіть один одного братньою любов'ю; випереджайте один одного пошаною!* (До Римлян 12:10) [9]. Концепт передається експліцитним способом (*love – любов'ю*), хоча в прикладі є ознаки імпліцитного способу відтворення почуття любові, наприклад: *be devoted, honor*. Трансформації на граматичному рівні: перестановка, граматична заміна; на лексичному та граматичному рівнях: модуляція (*be devoted – любіть*), диференціація (*honor – пошаною*).

Одним із найяскравіших прикладів любові в Новому Заповіті, на нашу думку, є вірш 1 до Коринтян 13: *If I give all I possess to the poor and surrender my body to the flames, but have not love, I gain nothing. Love is patient, love is kind. It does not envy, it does not boast, it is not proud. It is not rude, it is not self-seeking, it is not easily angered, it keeps no record of wrongs. Love does not delight in evil but rejoices with the truth. It always protects, always trusts, always hopes, always perseveres. Love never fails...* (1 Corinthians 13:3–10) [8]. – *І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, то пожитку не матиму жадного! Любов довготерпить, любов милосердствує, не задрить, любов не величається, не надимається, не поводиться нечестно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиється правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестась!...* (1-е до Коринтян 13:3–10) [8]. Такий приклад підіймає питання того, на які жертви здатна людина заради кохання. У Новому Заповіті Павло розповідає про те, що така форма кохання має враховувати любов Бога до Ісуса. Справжнє кохання породжується у вірі люблячих обіцянок Бога. Концепт передається експліцитним (*love – любов*) та імпліцитним способами, на що вказують такі маркери, як: *patient, kind, does not envy, is not proud, rejoices with the truth*. Трансформації на граматичному рівні: додавання (*тішиється*), вилучення; на лексичному та граматичному рівнях: конкретизація (*it is not easily angered – не надимається*), модуляція (*it keeps no record of wrongs – не радіє з неправди*), диференціація (*is patient – довготерпить*), цілісне перетворення (*Love never fails – Ніколи любов не перестась*), компенсація (*I gain nothing – пожитку не матиму жадного*).

Цікавим є спостереження про прояв у Новому Заповіті любові до грошей та їх небезпечності для людей.

Наприклад: *For the love of money is a root of all kinds of evil. Some people, eager for money, have wandered from the faith themselves with many and pierced griefs* (1 Timothy 6:10) [8]. – *Бо корень усього лихого то грошлюбство, якому віддавиш,*

дехто відбилися від віри й поклали на себе великі страждання (1-е Тимофію 6:10) [9]. Спосіб подачі інформації – змішаний, трансформації на граматичному рівні: перестановка; на лексичному та граматичному рівнях: диференціація, конкретизація (*love of money – грошолобство*).

Слід зауважити, що в українському перекладі Нового Заповіту роль жінки нехтується. Якщо в англійській Біблії написано *brothers and sisters*, то в українській Біблії є лише *брати*, що є відмінним явищем між двома варіантами. Це свідчить про те, що в культурному просторі англійських віруючих жінка посідає таке ж місце, як і чоловік, бо вони обидва рівні перед Богом, як і Його любов рівна для всіх людей, це прописується в Біблії.

Шляхом порівняння Нового Заповіту англійською й українською мовою було визначено, що найчастішими перекладацькими трансформаціями на лексичному та семантичному рівнях були модуляція та диференціація, тоді як на граматичному – перестановка і граматична заміна.

Перспективою дослідження вважаємо виявлення особливостей відтворення концептуальних уявлень англійців про любов в аспекті перекладу статей публіцистичного стилю.

Література:

1. Вежицька А. Язык, культура и познания. Москва. 1997. 410 с.
2. Воркачев С.Г. Методологические основания лингвоконцептологии. Воронеж. 2002. С. 79–95.
3. Карасик В.И. Религиозный дискурс. Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики. Волгоград. 1999. С. 5–9.
4. Стернин И.А. Методика исследования структуры концепта. Воронеж. 2001. С. 58–71.
5. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва. 1999. 896 с.
6. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века. Язык и наука конца XX века. Москва. 1995. С. 112.
7. Сінна Л.Ю. Конотативні розбіжності слів на позначення концепту «Любов» в українській та англійській мовах. Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2017. № 30. С. 148–150.

8. Holy Bible New International Version. 2011. 1751 p.
9. Українська Біблія (в перекладі Івана Огієнка). URL: http://ukrbible.at.ua/load/zavantazhiti_ukrajinsku_bibliju/skachaty_ukrajinsku_bibliju/ukrajinska_biblija_v_perekladi_ivana_ogienka/7-1-0-101.

Сенная Л. Ю. Особенности передачи концепта «LOVE» в англо-украинском переводе (на материале Нового Завета)

Аннотация. Статья посвящена вопросу передачи концепта «LOVE» в англоязычном религиозном дискурсе в аспекте перевода на украинский язык. Выявлены особенности вербализации этого концепта в английском и украинском языках, способы подачи когнитивной информации о любви в языке. Было выявлено специфику употребления понятия «любовь» в Библии, а именно в Новом Завете, репрезентовано информацию об особенностях передачи этого концепта в религиозном дискурсе в аспекте англо-украинского перевода.

Ключевые слова: концепт, любовь, вербализация, передача, религиозный дискурс, Новый Завет, перевод.

Sinna L. Peculiarities of rendering concept “LOVE” in the English-Ukrainian translation aspect (based on the New Testament)

Summary. The article is devoted to the rendering concept “LOVE” in the English religious discourse into the Ukrainian language during the process of translation. It is defined the peculiarities of this concept verbalization in both languages, given the ways of presenting the cognitive information about love. The research is outlined the specificity of the functioning of this feeling in the Bible, namely in the New Testament. Based on the research it is represented the information about conveying the concept in the religious discourse in the aspect of the English-Ukrainian translation.

Key words: concept, love, verbalization, rendering, religious discourse, the New Testament, translation.